

12.1. Суть і система екологічних податків

Податки виникли одночасно з виникненням держави як основне джерело її доходів, без яких вона не могла існувати. Кошти платників податків витрачалися на утримання армій, зведення релігійних, державних та оборонних споруд, проведення свят, роздачу грошей біднякам та інші суспільні потреби. Першими податками були податки на худобу, працівників та екологічні (на землю) податки. У Древньому Єгипті основним доходом казни була саме плата за землю.

Важливе місце в історії оподаткування займає податкова система Древнього Риму, яка протягом усього часу свого існування постійно вдосконалювалася і ускладнювалася. В Древньому Римі існували як державні, так і місцеві податки. Зростання Римської імперії і приєднання до неї нових земель призвело до введення на завойованих землях місцевих податків, причому ставка цих податків була тим більша, чим більший опір чинили жителі підкорених земель. З часом у провінціях були створені фінансові установи, які контролювали оподаткування, враховуючи розмір земельних угідь, оцінювали податкові можливості кожної общини, складали земельні кадастри тощо.

Система оподаткування сучасних європейських держав формувалася у XVI – XVII столітті. Спочатку не існувало постійних податків, а кошти в скарбницю надходили через систему надзвичайних податків. Достатньо раціональна податкова система виникла лише на рубежі XVII-XVIII століть. Як і в Древньому Римі, податки поділялися на прямі й непрямі. Прямі податки існували в основному у формі подушного та прибуткового податків, ставка яких у різних країнах була різною – від 10 до 15%. Основним непрямим податком був акциз, розміри якого коливалися від 5 до 25%. Причому чим більшою була ставка непрямого податку, що додавався до ціни товару, тим більшою була ця ціна, тим менше розвивалася торгівля. Держава все більше відчувала потребу не тільки в системі, а й у розробці наукової теорії оподаткування, творцем якої вважається визначний шотландський економіст і вчений XVIII ст. Адам Сміт. У праці “Дослідження про природу і причину багатства народів”, виданій у 1776 р., Адам Сміт визначив основні принципи оподаткування, що не втратили актуальності й досі. Це, зокрема:

принцип справедливості (“Піддані держави повинні, по можливості, відповідно до своїх здатностей і сил брати участь у зміцненні уряду, тобто відповідно прибутку, яким вони користуються під заступництвом і захистом держави”).

принцип визначеності (“Податок, який зобов’язується сплачувати кожна окрема особа, повинен бути точно визначений, а не довільний. Термін сплати, спосіб платежу, сума платежу – все це повинно бути ясно і визначено для платника.... Невизначеність обкладення розвиває нахабство і сприяє підкупності того розряду людей, які і без того не користуються популярністю навіть у тому випадку, якщо вони не відрізняються нахабством і підкупністю”).

принцип зручності (“Кожний податок повинен стягуватися в той час або тим способом, коли і як платнику повинно бути найзручніше платити його”).

принцип економії (“Кожний податок повинен бути так задуманий і розроблений, щоб він брав і утримував із кишень народу, можливо, менше зверх того, що він приносить державному казначейству. Зобов’язуючи людей платити, він може тим самим зменшувати

і навіть знищувати фонди, які дозволяли б їм здійснювати ці платежі з більшою легкістю”).

Реалізований принцип “забруднювач платить”) у вигляді платежів (зборів) за розміщення відходів, шкідливі викиди в атмосферу і скиди у водні об’єкти, а також введена плата за використання природних ресурсів. Видається, що у майбутньому Екологічному кодексі має бути розділ “Екологічні податки”, який мав би включати систему екологічних податків – платежів за погіршення якості довкілля, за використання атмосферного повітря для промислових потреб, податок на проведення господарської діяльності на території природно-заповідних об’єктів та ін.

Рис.21. СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ

